

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»
на тему: **«ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ**
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Виконавець:

Студентка ФЕУП

Арнаутова Валерія Валеріївна _____

Науковий керівник:

к.е.н, ст. викладач

Фіалковська Анастасія Андріївна _____

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	6
1.1. Конкурентоспроможність як оцінна категорія	6
1.2. Поняття та сутність конкурентоспроможності регіону	12
1.3. Методика оцінювання конкурентоспроможності регіону	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	28
2.1. Загальна характеристика Одеського регіону	28
2.2. SWOT і PEST аналіз Одеського регіону	33
2.3. Оцінка конкурентних переваг Одеського регіону	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	45
3.1. Туризм як основний напрямок підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону	45
3.2. Формування промислового вузла на базі Одеського регіону	52
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сильна держава складається з сильних регіонів. Такий підхід обумовлює проблему територіальної конкурентоспроможності як пріоритетного напрямку економічних досліджень і реалізації регіональних програм.

З однієї сторони, неможливість використання загальних уніфікованих для України в цілому заходів підвищення національної конкурентоспроможності вимагає їх конкретизації на основі внесення коректив регіональної спрямованості. Регіон, будучи цілісним соціально-економічним утворенням, в той же час виступає в якості підсистеми єдиної соціально-економічної системи держави, внаслідок чого конкурентоспроможність регіонів представляє необхідну складову конкурентоспроможності країни в цілому.

З іншої сторони, глобалізацію, як домінуючий світовий процес, незмінно супроводжує її регіоналізація. З розмиванням національних кордонів в сучасних економічних процесах регіон стає як основною територіальною економічною одиницею, так і активним суб'єктом конкуренції, аж до геоекономічної, несучи багаторазово велике функціональне навантаження, виступаючи агентом економічних зв'язків і здійснюючи внутрішньо-регіональну соціально-економічну політику. Це в повній мірі стосується не тільки регіонального об'єднання держав, а й регіонального об'єднання в окремо взятій державі.

Цими двома обставинами актуалізується необхідність глибокого аналізу і переосмислення ролі і місця регіону в національному економічному просторі, його потенційних можливостей і перспектив розвитку в контексті конкурентоспроможності, яка має динамічним і короткочасним характером, який проявляється як швидкозмінна властивість економічного суб'єкта в рамках певного конкурентного поля на певному часовому етапі.

В Україні адміністративно-територіальний поділ здійснено на підставі

об'єднання населених пунктів в райони, які об'єднуються в області. На особливому місці в Україні стоїть Одеська область, яку в повній мірі можна вважати регіоном, що об'єднує 26 районів. Унікальність розташування обумовлює необхідність більш чіткого визначення конкурентоспроможності Одеського регіону.

Слід зазначити, що проблематика конкурентоспроможності регіону детально опрацьована в економічній науці. Окремі її аспекти розроблюють В. Василенко, О. Агафоненко та В. Будяков, Г. Захарчин та О. Юринець, С. Пелих, О. Ткач, Ю. Савельєва, О. Коротич. Значно менше уваги приділено вченими безпосередньо конкурентоспроможності Одеського регіону. Цим питанням займалися Н.М. Андрєєва, Т.О. Безверхнюк, І. Д. Півоварчук, Д. Д. Радулов, О. В. Горняк та ін.

Метою роботи є здійснення оцінювання конкурентоспроможності Одеського регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути конкурентоспроможність як оцінну категорію;
- визначити поняття та сутність конкурентоспроможності регіону;
- дослідити методика оцінювання конкурентоспроможності регіону;
- надати загальну характеристику Одеського регіону;
- провести SWOT і PEST аналіз Одеського регіону;
- здійснити оцінку конкурентних переваг Одеського регіону;
- визначити особливості туризму як основного напрямку підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону;
- з'ясувати можливості формування промислового вузла на базі Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання конкурентоспроможності регіонів.

Предметом дослідження є методика оцінки конкурентоспроможності Одеського регіону.

Методи дослідження. В процесі дослідження використано систему методів, направлену на досягнення поставленої мети та завдань, яка включає: метод порівняння застосовано щодо вивчення категорії конкурентоспроможності; методи аналізу та синтезу застосовано в процесі аналізу конкурентоспроможності одеського регіону; методи дедукції та індукції використано для з'ясування напрямів підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону; графічний та табличний методи використано для оформлення наочності дослідження; методи наукової абстракції та узагальнення використано в процесі формулювання висновків дослідження.

Інформаційна база дослідження включає нормативно-правові акти, які визначають стратегію розвитку регіону; результати дослідження Одеського регіону; наукові статті на тематику оцінки конкурентоспроможності, підручники та монографії.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Конкуренстоспроможність – це багаторівнева економічна категорія, складовими рівнями якої є: технологія, товар, підприємство, регіон, галузь і країна.

2. Конкуренстоспроможність регіону доцільно визначити як властивість, яка характеризується рівнем конкуренстоспроможності сфер виробництва регіону, які здійснюють у ньому виробничо-господарську діяльність більш ефективно у порівнянні з іншими регіонами. Конкуренстоспроможність регіону, з одного боку, формується під впливом низки економічних, політичних, структурних та інших чинників і є генератором економічних можливостей, які виокремлюються з розвитком конкурентних переваг.

3. На сьогодні відсутня універсальна методика оцінки конкуренстоспроможності регіону. Проведений аналіз дозволив виокремити методику, за якою необхідно обрати потрібні показники, що характеризують регіон, провести нормування обраних показників (індексів) для дестимуляторів та стимуляторів, визначити інтегральний індикатор конкуренстоспроможності регіону по кожній з груп показників та побудувати радіальну діаграму конкуренстоспроможності, або багатокутник конкуренстоспроможності.

4. Одеська область розміщена на крайньому південному заході України та межує з Вінницькою, Кіровоградською, Миколаївською областями, а також на суші та на морі з Республікою Молдовою, Румунією, Болгарією, Туреччиною. Вигідне географічне положення є причиною розвинутого транспортного комплексу зовнішньоекономічної діяльності. Тут розташовані найбільші морські порти України, проходять найважливіші транспортні і вантажні потоки. Водночас це привабливий регіон для розвитку туризму і рекреаційної галузі. В області - 26 районів, 17 міст, у тому числі 5 обласного

підпорядкування, 33 селища міського типу та 1140 сільських населених пунктів.

5. Результати SWOT і PEST-аналізу засвідчують, що Одеський регіон має значний потенціал, обумовлений географічним положенням, розвинутою транспортною інфраструктурою, високим інтелектуальним потенціалом, наявністю аграрної структури, переробної промисловості. Встановлено можливість Одеського регіону нормально розвиватися може забезпечити переформування та вдосконалення політико-правової структури, створення сприятливих умов для розвитку його соціально-економічного потенціалу та проведення ефективної державної технологічної політики. Визначено чіткий перелік проблем стійкого соціально-економічного розвитку Одеської області та можливі напрямки їх усунення.

6. Проведена оцінка конкурентних переваг дозволила встановити інтегральний індекс конкурентоздатності серед регіонів, які межують з Одеським регіоном. Розрахунки засвідчили, що за цим показником Одеський регіон знаходиться на другому місці після Кіровоградського регіону, але випереджає Вінницький та Миколаївський регіон. Серед конкурентних переваг Одеського регіону слід визнати показники валового регіонального доходу, доходу в розрахунку на 1 особу та кількість суб'єктів господарювання на 1000 осіб. Водночас необхідно підтягнути обсяги прийняття в експлуатацію житлових будівель на 1 особу та капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу.

7. Через нерівномірність концентрації туристичних ресурсів та відмінності внутрішньо регіонального розвитку туристичної інфраструктури позитивний вплив туристичної діяльності на стан економіки Одеської області є недостатнім. На основі проведеного аналізу територіальної організації рекреаційних умов і ресурсів Одеської області та відповідної оцінки рівня розвитку основних складових туристично-рекреаційного комплексу запропоновано модель комплексного регіонального туристичного продукту, основними елементами якої є: іміджева інфраструктура; мережева модель

функціонування ТРК; управлінська інфраструктура розвитку ТРК області.

8. Важливим напрямом підвищення конкурентоздатності Одеського регіону є формування промислового вузлу на базі Одеської агломерації. Промисловий вузол слід будувати на підставі кластерного підходу. Зокрема акцент слід зробити на формуванні кластерів у машинобудуванні. При цьому слід зазначити, що машинобудівні підприємства Одеської області виробляють продукцію на основі застарілого обладнання, яка за багатьма характеристиками (зокрема, інноваційними) не може конкурувати з іноземними аналогами. Тому найбільш доцільними кластерами в цій сфері є: виробництво промислового холодильного устаткування, виробництво передавальної апаратури, верстатобудування, виробництво трамваїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарян О.М. Прогнозування та макроекономічне планування в системі державного управління національною економікою: теорія і практика: монографія / О.М. Азарян, О.О. Шепелев; під ред. д-ра екон. наук., проф. О.О. Шубіна - Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. - 148 с.
2. Андрєєва Н.М. Діагностика як базис формування антикризової політики Одеського регіону / Н.М. Андрєєва // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Випуск 3. – С. 307-315.
3. Андріїв Н. М. Державна політика формування конкурентного підприємства в системі внутрішньої торгівлі України: дис. канд. ек. наук : 08.00.03 / Н. М. Андріїв– Львів, 2016. – 232 с.
4. Артеменко В. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В. Артеменко // Регіональна економіка.– 2006.– №2. – С. 90–97.
5. Безверхнюк Т. Управлінська модель формування та посилення конкурентних переваг регіонального туристичного продукту (на прикладі Одеської області) / Т. Безверхнюк, І. Сенча, Т. Сивак, А. Стефанович // Актуальні проблеми державного управління. - 2014. - Вип. 3. - С. 38-45.
6. Безугла В.О. Аналіз конкурентоспроможності регіонів України / В.О. Безугла // Регіональна економіка. – 2004.– №4. – С. 64–68.
7. Бобровська О. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку / О. Ю. Бобровська, Т. О. Савостенко, І. Е. Польська. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2013. – 48 с.
8. Габор С. С. Підприємство як основна ланка ринкової економіки / С. С. Габор, В. С. Габор // Інноваційна економіка. - 2013. - № 6. - С. 64-67.
9. Гайдук В. А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку / В. А. Гайдук // Економіка та держава. – 2010. – № 2. – С. 16-17.
10. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / З.В. Герасимчук - Луцьк: Надстир'я,

2008. - 528 с.
- 11.Гірченко Т. Д. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття конкурентоспроможності банківської системи / Т. Д. Гірченко, Ю. О. Петелькіна // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2014. - Вип. 2. - С. 260-265.
 - 12.Головне управління статистики в Вінницькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.ukrstat.gov.ua>
 - 13.Головне управління статистики в Кіровоградській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.ukrstat.gov.ua>
 - 14.Головне управління статистики в Миколаївській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mk.ukrstat.gov.ua/>
 - 15.Головне управління статистики в Одеській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
 - 16.Горняк О. В. Виявлення та посилення конкурентних переваг Одеського регіону / О. В. Горняк, І. М. Пугачова // Вісник Одеського національного університету. Економіка. - 2012. - Т. 17, Вип. 3-4. - С. 7-15.
 - 17.Гречаник Н. Ю. Конкурентоспроможність регіонів з позицій концепції сталого розвитку / Н. Ю. Гречаник // Вісник Прикарпатського університету. – 2015. – Вип. XI. – С. 49-59.
 - 18.Дегтярєва І. О. Теоретичне обґрунтування складових розробки механізмів підвищення конкурентоспроможності регіону / І. О. Дегтярєва // Статистика України. - 2013. - № 1. - С. 67-70.
 - 19.Журба І.Є. Конкурентоспроможність регіону: суть, методи оцінки, сучасний стан / І.Є. Журба // Економіка підприємства.– 2005.– №3. – С. 45–49.
 - 20.Звіт про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області за I півріччя 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5c275794ac02c.pdf>
 - 21.Зінчик С. М. Поняття конкурентоспроможності як економічної категорії

- суспільного розвитку / С. М. Зінчик, О.М. Момот. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20130214_econ/1_zinchik.htm
- 22.Кадирус І.Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають / І.Г. Кадирус // Ефективна економіка. – 2014. – №5. – С. 40-46.
- 23.Ковальська Л.Л. Методичні підходи до аналізу і оцінювання конкурентоспроможності регіону / Л.Л. Ковальська // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №3. – С. 109-124.
- 24.Ларіна О. Г. Оцінка конкурентоспроможності регіонів в американській та європейській моделі розвитку / О. Г. Ларіна // Науковий вісник ЧДЕІУ. – 2011. – № 2 (10). – С. 54–59.
- 25.Масляєва О.О. Економічна сутність категорії „конкурентоспроможність”: дефініція та систематизація / О.О. Масляєва // Ефективна економіка. – 2011. – №10. – С. 25-31.
- 26.Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації / Проект Європейського Союзу. Підтримка політики регіонального розвитку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:: www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/20090/metodologiya.doc.
- 27.Педько І. А. Одеській регіон як складова економіки України / І. А. Педько // Ефективна економіка. – 2015. – №12. – С. 40-46.
- 28.Пивоварчук И. Д. Совершенствование региональных целевых программ – инструмента управления социально-экономическим развитием Одесского региона и его конкурентоспособностью / И. Д. Пивоварчук // Економіка промисловості. - 2011. - № 2-3. - С. 64-75.
- 29.Про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2019 рік: Рішення Одеської обласної ради від 21 грудня 2018 року № 834-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5c27570a448a1.pdf>
- 30.Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року: Рішення Одеської обласної ради від 21

- грудня 2015 року № 32-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/32-VII.pdf>
31. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. №2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст.64.
32. Радулов Д. Д. Органи влади – фактор конкурентоспособности предприятия (на примере Одесской области) / Д. Д. Радулов // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер.: Економічні науки. - 2013. - Т. 16, № 1-2. - С. 86-93.
33. Романко О. П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки / О. П. Романко. // Ефективна економіка. - 2015. - № 3. – С. 40-46.
34. Росецька Ю.Б. Шляхи формування кластерів у галузі машинобудування одеського регіону / Ю.Б. Росецька // Науковий вісник – Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2012. - № 14 (166). – С. 70-83.
35. Синельник Л. С. SWOT-аналіз як один із можливих інструментів оцінки факторів впливу на платоспроможність підприємства / Л. С. Синельник. // Економіка та держава. – 2012. – №10. – С. 62–64.
36. Сімонова В. С. Підходи до визначення поняття "конкурентний потенціал" та його роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства / В. С. Сімонова // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 6. - С. 194-197.
37. Скиба Г. І. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки / Г. І. Скиба // Облік і фінанси. - 2012. - № 1. - С. 135-138.
38. Стасюк О.М. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / О.М. Стасюк, І.А. Бевз // Економіка і прогнозування. – 2012. – №3. – С. 75-86.
39. Сторощук Б.Д. Економічні інтереси регіону в умовах трансформаційної економіки: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Б.Д. Сторощук ;

- Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2004. — 20 с.
40. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/177/1/Kovalev%2C%20Karpov%2C%20Smentyna.pdf>
41. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : Учеб. пособие / Р. А. Фатхутдинов. - М. : Эксмо, 2014. - 541 с.
42. Шеховцева Л. С. Экономические проблемы регионов и отраслевых комплексов / Л. С. Шеховцева // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 3 (23). – С. 40-44.
43. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації: моногр. / О. С. Шнипко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. - К. : Наук. думка, 2003. - 343 с.
44. Юзьвак Л. Особливості розвитку теорії і методології сучасного управління конкурентоспроможністю підприємств / Л. Юзьвак // Галицький економічний вісник. - 2013. - №2(41). - С.94-100.